

אליעזר גרינברג

“תערוכות בתל-אביב” / הארץ / 13.9.63 / תע’ יחיד / גלריה 220 / תל-אביב

כשנה חלפה מאז תערוכת היחיד האחרונה של אליעזר גרינברג בתל-אביב, וכבר צבר הצייר מספיק ציורי שמן לתערוכת יחיד נוספת. כאשר עורך צייר, תוך זמן קצר כזה, שתי תערוכות יחיד בהשתמשו באותה טכניקה של ציור ובהיזקקו לאותם נושאים עצמם, מתעוררת כמעט מאליה השאלה: מהי ההצדקה לריבוי זה של תערוכות? אכן, הסיבות לתערוכת יחיד שנייה בזמן כה קצר יכולות להיות אחדות; שינוי יסודי, או התפתחות בסגנון שבאו לידי ביטוי ביצירות המיוצגות בתערוכה השנייה, או במקרה שאין כאלה, יכולות הסיבות להיות פשוט מסחריות, או תחושה המסתמנת אצל ציירים אחדים, שהם פשוט מוכרחים להציג כל מה שציירו. כאשר תערוכה נוספת תוך זמן קצר מפגינה התפתחות בסגנון, הגיוני הוא להשוות בין השלבים המוצגים בתערוכות ולנסות להסיק מהם על דרך התפתחותו הכללית של המציג.

אכן, בציורו של אליעזר גרינברג חלה בפירוש התפתחות סגנונית מאז תערוכתו הקודמת ביולי 1962. באהרונה צויירו המוצגים בסגנון אימפרסיוניסטי מתון, ששלטו בו האווירה והאור שהובאו ע"י הצייר ממזרח אירופה, מקום בו למד והחל לצייר. בתערוכה הנוכחית, מופיעים שינויים מדרך הציור הקודמת, המהווים למעשה פיתוח כמה נטיות, שהיו כבר מרומזות מקודם. עיקר השינויים מתבטא בשלוש דרכים: א) המכחול נעשה חופשי הרבה יותר, כיאות לצייר אימפרסיוניסטי; ב) תפיסת האור, שסביבה נע כל ציורו של גרינברג, השתנתה; ג) מופיעה נטייה רומנטית, חזקה הרבה יותר מאשר לפי התערוכה הקודמת. דומה ששחרור המכחול הביא בעקבותיו השפעות חיוביות בלבד. אליעזר גרינברג נתון עדיין במסגרת משמעותית כופה של הנושא ותיאורו, וכך לא הביא שחרור המכחול והשימוש החופשי יותר בו לעיוות המסגרת המבנית התיאורית או לפגיעה באורגניות של הציורים. בזמן, נהפכו הציורים לאווירתיים יותר, ויש בהם מעין תנועה אווירית ושביריות שלא היתה קיימת מקודם. השינוי בתפיסת האור הוא פרובלמטי הרבה יותר אם נאמר שציורו של גרינברג היה אימפרסיוניסטי בעיקרו, יש לזכור שיש כאן הבדל מהותי וחשוב: האימפרסיוניסטים לא רצו לכפות על הנושא תבנית צבעונית חרשה שמדגישה בו צבעים הבאים לתת אינטרפרטציה רגשית, אלא פשוט לנתח את האור האופף את הנושא, ולמסרו במלואו. ואילו גרינברג, שבעיית האור היס-תיכוני מעסיקה אותו הרבה, אינו מנתח את האור הלוקאלי, אלא מדיגש צדדים מסוימים צבעוניים באור זה הנובעים יותר מהאקלים מאשר ממהות האור המיוחד בארץ. כאשר הוא מנסה, לדוגמא, למסור שרב בציורו, אין הוא מנתח את האור הלבן-בוהק הנתון למעט תחושה של ואקום, אלא משתמש בצבעים לוהטים המעוררים אסוציאציה של חום ממש. צבעים אדומים-צהובים אלה שנמוגים זה בזה יוצרים רושם של אוויר מעורפל, השובר את הצבעים ומערבבם זה בזה, דבר האופייני הרבה יותר לאירופה מאשר לישראל. פתרון דומה של עירוב צבעים, אפשר למצוא אצל טרנר האנגלי. אם באירופה שבה האוויר באמת מעורפל וכספי, יש הצדקה תיאורית לאינטרפרטציה כזאת, הרי שאצל גרינברג ההצדקה היא רגשית בלבד ומלאכותית משהו. לטיפול החדש באור, יש סיבה נוספת, הנובעת מהנטייה השלישית שהוזכרה - הנטייה לרומנטיקה. צבעוניות כזאת מאפשרת לצייר למסור בהדגשה רבה ובדרך פשטנית נקודת הסתכלות רומנטית, המזכירה לעיתים את גישתו של אבל פאן. נטייה רומנטית זו מגיעה בכמה ציורים עד רגשות ומתיקות ממשית כמו בציורים "חליל הקסם", "חמסין" ואחרים, אך דבר זה הוא כבר יותר עניין של טעם ותלוי בעיקר בטיב הבחנתו של הצייר.